

Magdalena Politańska

pedagog specjalny, wieloletnia dyrektorka Zespołu Szkół Integracyjnych Nr 71 w Warszawie, brała udział w pracach zespołu ekspertów ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych, powołanego przez Ministra Edukacji Narodowej.

Indywidualizacja pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – dostosowanie warunków kształcenia

„Jesteśmy przekonani o słuszności wspólnego nauczania i wychowania dzieci o różnych potencjalnych możliwościach rozwojowych. Taki kierunek nauczania i wychowania jest możliwy, gdy rozumie się go jako wspomaganie rozwoju każdego powierzonego dziecka we wszystkich sferach: fizycznej, emocjonalnej, poznawczej, duchowej i społecznej; tworzenie optymalnych warunków wspomagających ten rozwój i troskę o pełną podmiotowość każdego dziecka.”

J. Bogucka, A. Klimkowska, I. Stelmaszczyk- Dyba,
„Program nauczania i wychowania integracyjnego
w klasach IV – VI Szkoły Podstawowej nr 317
w Warszawie

Po wprowadzeniu reformy ustroju szkolnego w 2003 roku, prawo oświatowe daje rodzicom wybór drogi kształcenia dziecka niepełnosprawnego. Zgodnie z ust.1 art.71b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹ kształcenie specjalne może być prowadzone w formie nauki w szkołach ogólnodostępnych, szkołach lub oddziałach integracyjnych, szkołach lub oddziałach specjalnych i ośrodkach. Uszczegółowieniem tego zapisu są zmiany, wprowadzone w drodze rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej z listopada 2010 r., dotyczące kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dyrektorom i nauczycielom szkół ogólnodostępnych postawiono bardzo wysokie wymagania. Szkoły muszą jak najlepiej przygotować się do przyjęcia w swoje mury uczniów, którzy do niedawna kształcili się zazwyczaj w placówkach specjalnych lub integracyjnych. Również pomoc psychologiczno-pedagogiczna w szkołach ogólnodostępnych, którą objęci są uczniowie, będzie inaczej zorganizowana.

O indywidualizacji pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) napiszę w oparciu o dwudziestoletnie doświadczenia warszawskiej szkoły integracyjnej.

Każdy uczeń powinien być traktowany przez szkołę indywidualnie, z uwzględnieniem jego zasobów i potrzeb. To oczywiste dla wszystkich nauczycieli i wychowawców założenie staramy się realizować poprzez odpowiednią organizację pracy. Nasi uczniowie, jak w każdej szkole, różnią się między sobą pod wieloma względami: intelektem, temperamentem, charakterem, osobowością, posiadaną wiedzą, umiejętnością wchodzenia w relacje z ludźmi, sposobem radzenia sobie z problemami, sprawnością fizyczną, talentami artystycznymi, upodobaniami, a nawet większym czy mniejszym apetytem. Uczniowie ze specjalnymi

---

¹ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami.

potrzebami edukacyjnymi chce zdobywać wiedzę i umiejętności, rozwijać swoje talenty, dobrze czuć się wśród rówieśników. Z naszego doświadczenia wynika, że taki uczeń nie poradzi sobie bez szczególnego wsparcia ze strony nauczycieli i specjalistów.

Dlatego w naszej szkole nauczyciele i specjaliści wprowadzają różnorodne formy pracy, dostosowują tempo do potrzeb poszczególnych uczniów, wspierają i koordynują ich działania. Dzięki temu każde dziecko może na miarę swoich możliwości włączyć się w pracę na lekcji i ma szansę osiągnąć sukces.

Zasoby szkoły integracyjnej

Od początku istnienia naszej szkoły przyjmowaliśmy uczniów z różnymi typami niepełnosprawności. Były to na przykład: uszkodzenie sensoryczne (głównie słuchu), uszkodzenie motoryczne (ortopedyczne, postępujące schorzenia mięśni itp.), upośledzenie umysłowe oraz niepełnosprawności sprzężone. Doświadczaliśmy pracy z dziećmi, które miały zdiagnozowane zaburzenia komunikacji językowej, emocjonalne czy zachowania, autyzm dziecięcy oraz pokrewne zaburzenia, przewlekłe choroby somatyczne i metaboliczne czy wreszcie były zagrożone niedostosowaniem społecznym. Obecnie bardzo dużą grupę dzieci, które potrzebują pomocy psychologiczno – pedagogicznej stanowią uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. W ubiegłym roku szkolnym stanowili oni ok.1/3 całej społeczności uczniowskiej.

W zależności od charakteru specjalnych potrzeb edukacyjnych ucznia, udzielamy mu odpowiedniego wsparcia:

- edukacyjnego – dostosowanie metod, form i środków pracy do indywidualnych potrzeb i możliwości dziecka, pomoc nauczyciela wspomagającego;
- psychospołecznego – wsparcie ze strony specjalistów, zapewnienie możliwości udziału uczniów ze SPE w życiu szkoły; zajęciach pozalekcyjnych, uroczystościach klasowych i szkolnych oraz wycieczkach;
- technicznego – zniesienie barier architektonicznych, dostarczenie sprzętu rehabilitacyjnego.

Aby zapewnić wyżej wymienione formy wsparcia zatrudnionych jest wielu specjalistów, wypracowane zostały skuteczne metody pracy. W każdej klasie pracuje nauczyciel wspomagający – pedagog specjalny. Dodatkowo na terenie szkoły dzieci mogą skorzystać z pomocy psychologa, pedagoga, logopedy, terapeuty pedagogicznego (reeducatora), terapeuty integracji sensorycznej, terapeuty zajęciowego, rehabilitanta, rewalidatora oraz terapeuty metody audio-psycho-lingwistycznej Tomatisa. Ponadto do opieki nad uczniami niepełnosprawnymi, głównie z problemami w poruszaniu się, zatrudniamy pracowników obsługi (pomoc nauczyciela). Do ich obowiązków należy m.in. pomoc w przemieszczaniu się dziecka po szkole i na wycieczkach, podczas posiłków czy w toalecie.

W budynku szkoły zniesione zostały bariery architektoniczne (podjazd do budynku, winda, podnośnik przyschodowy, łazienki).

Rekrutacja do szkoły podstawowej i gimnazjum

Ze względu na fakt, że nasza placówka nie posiada własnego rejonu, przyjmowane są do niej dzieci z całej Warszawy i okolic. Pierwszeństwo przysługuje jednak osobom mieszkającym na terenie dzielnicy, w której usytuowana jest szkoła. Zależy nam na tym, ponieważ bliskie sąsiedztwo naszych uczniów stanowi dodatkowy atut w integracji niepełnosprawnych dzieci w ich środowisku lokalnym. Uczęszczanie do szkoły z kolegami „z podwórka” stwarza możliwość spotkania się na co dzień w naturalnych sytuacjach życiowych, a przez to nawiązania lepszych relacji rówieśniczych. Co roku tworzymy po dwie klasy integracyjne na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum. Nie wszystkich kandydatów udaje nam się przyjąć, brakuje miejsc zwłaszcza dla uczniów ze SPE. Odpowiadając na potrzeby środowiska, utworzyliśmy w bieżącym roku szkolnym oddział przedszkolny.

Prowadząc rekrutację, zwracamy szczególną uwagę na odpowiedni dobór uczniów niepełnosprawnych w każdej klasie. Mając wieloletnie doświadczenie wiemy, że łączenie w jednym oddziale dzieci o pewnych typach niepełnosprawności może stanowić trudność w codziennej pracy. Na przykład wyjście na wycieczkę z grupą, w której jest kilkoro uczniów z problemami w poruszaniu się, może być bardzo trudne i wymaga dużej liczby opiekunów. Przeprowadzenie lekcji w klasie, w której znajduje się dwoje uczniów z autyzmem i uczeń z zaburzeniami zachowania, jest czasem wręcz niemożliwe.

Klasy integracyjne w naszej szkole liczą od 15 do 20 uczniów, w tym od 3 do 5 uczniów niepełnosprawnych. Zgodnie ze zmianami prawnymi, od roku 2011 w przedszkolach i gimnazjach, a od 2012 r. w szkołach podstawowych, liczba uczniów w klasie nie będzie mogła przekroczyć 20 osób, w tym 5 uczniów niepełnosprawnych. Istotną zmianę stanowi brak określenia minimalnej liczby tak dzieci sprawnych, jak i niepełnosprawnych w oddziale.

Ze względu na ograniczoną liczbę miejsc dla uczniów z orzeczeniem, podejmując ostateczną decyzję, staramy się przyjmować do szkoły te dzieci i młodzież, które naszym zdaniem, nie poradzą sobie w placówkach mniej specjalistycznych. Obrady komisji rekrutacyjnej często trwają wiele godzin. W procesie rekrutacji wspiera nas psycholog z poradni psychologiczno – pedagogicznej, opiekującej się naszą szkołą.

Zmiany w dokumentach szkolnych uwzględniające potrzeby uczniów ze SPE

Przyjęcie dziecka ze SPE wymaga wprowadzenia zmian w wewnętrznych dokumentach szkolnych. Zmiany dotyczą:

- statutu (z uwzględnieniem szkolnego systemu oceniania);

- programu wychowawczego (wolontariat, bezinteresowność, integracja, tolerancja, empatia...);
- szkolnego programu profilaktyki;
- regulaminu wyjść i wycieczek (bezpieczeństwo, dodatkowa opieka);
- planu ewakuacji szkoły.

Poznanie ucznia – pierwsze dni w szkole

Pierwsze dni ucznia ze SPE w szkole to czas na obserwację, analizę dokumentacji, rozmowy z rodzicami, w szczególnych przypadkach także na nawiązanie kontaktu ze specjalistami spoza szkoły. Może się okazać, że dla poznania potrzeb ucznia konieczne jest poszerzenie wiedzy na temat nowych problemów, niepełnosprawności czy zaburzeń. Widzimy ucznia w sytuacji czysto edukacyjnej (praca na lekcji) oraz szkolnej, na zajęciach pozalekcyjnych). Dzięki temu poznajemy możliwości i potrzeby dziecka. Jest to baza do opracowania indywidualnego programu edukacyjno - terapeutycznego.

Realizacja zaleceń poradni psychologiczno-pedagogicznej – przydział zajęć specjalistycznych, praca w zespołach

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest udzielana uczniowi na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego czy indywidualnego nauczania lub opinii psychologicznej. W myśl nowych przepisów również informacja nauczycieli czy specjalistów pracujących z dzieckiem może stanowić podstawę do podjęcia działań.

Zgodnie z naszym doświadczeniem w pierwszych dniach roku szkolnego zespół specjalistów pod kierunkiem dyrektora lub wicedyrektora szkoły dokonuje analizy potrzeb uczniów i przydziela im zajęcia specjalistyczne, wskazane w zaleceniach poradni. W przypadku gdy w orzeczeniu znajdują się zalecenia, których realizacja nie jest możliwa na terenie szkoły – np. z powodu braku odpowiedniego specjalisty – dyrektor jest zobowiązany wskazać możliwość terapii w innym miejscu (np. w poradni psychologiczno-pedagogicznej, w fundacjach, stowarzyszeniach działających na rzecz dziecka). Uważamy, że zalecenia poradni psychologiczno-pedagogicznej zawarte w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego powinny być bezwzględnie realizowane.

Po szczegółowym zapoznaniu się z treścią orzeczeń i opinii pedagog specjalny zwołuje spotkanie zespołu specjalistów i nauczycieli uczących w danej klasie. W czasie spotkania przedstawiane są problemy i trudności uczniów, nauczyciele zapoznawani są z zaleceniami do realizacji podczas lekcji.

Praca w zespołach jest kontynuowana także w ciągu roku szkolnego. Wymiana doświadczeń ma w szkole integracyjnej bardzo duże znaczenie. W każdej klasie znajdują się

uczniowie z problemami edukacyjnymi, emocjonalnymi, zdrowotnymi, problemami w zachowaniu, oraz funkcjonowaniu w roli ucznia. Szczególnie praca z uczniami niepełnosprawnymi wymaga dużej kreatywności i empatii. Niezbędna jest przede wszystkim głęboka analiza potrzeb i możliwości każdego ucznia, oparta na rzetelnej wiedzy. Nie wystarczy tutaj wiedza uzyskana w czasie studiów. Nauczyciele i specjaliści śledzą rozwój nauki w zakresie pedagogiki specjalnej, zapoznają się z nowymi metodami wspierania dziecka i na ich podstawie budują swój własny warsztat pracy. Dzielenie się ciekawymi pomysłami, opracowaniami, konkretnymi pomocami dydaktycznymi tworzonymi dla potrzeb dziecka jest dla nauczycieli i pedagogów specjalnych kolejną okazją do doskonalenia własnej pracy. Jej efektem jest zdobywanie przez uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych wiedzy i najważniejszych umiejętności.

Opracowanie indywidualnych planów edukacyjno-terapeutycznych oraz zaleceń do pracy z uczniami ze SPE (w tym ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się)

Indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny (IPE-T) jest dokumentem wymaganym dotychczas na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych*.² Zgodnie z cytowanym rozporządzeniem w zależności od indywidualnych potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym (do tej pory nie mieliśmy w szkole ucznia ze stwierdzonym niedostosowaniem społecznym), pedagog specjalny (nauczyciel wspierający) opracowuje programy edukacyjne określające zakres zintegrowanych działań nauczycieli i specjalistów oraz rodzaj zajęć rewalidacyjnych lub zajęć socjoterapeutycznych prowadzonych z uczniem. Indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne tworzymy tylko dla uczniów posiadających orzeczenie.

W naszej szkole pedagog lub nauczyciel wspierający, konstruując program, planuje formy i metody pracy z dzieckiem oraz zajęcia terapeutyczne wspomagające jego rozwój. W zależności od typu niepełnosprawności dokonywane są mniejsze lub większe modyfikacje treści programowych. W programie dla ucznia z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim zawarta jest ponadto diagnoza pedagogiczna i zakres dostosowanych do możliwości ucznia, opartych na podstawie programowej, treści nauczania. Pedagog specjalny decyduje także o doborze podręcznika. Należy przy tym pamiętać, że uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim oraz uczniowie niesłyszący realizują tę samą podstawę programową kształcenia ogólnego, co ich pełnosprawni rówieśnicy. Można

---

² Dz. U. z 2005 r. Nr 19, poz.167.

więc wybrać spośród wszystkich podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego. Można również korzystać z podręczników specjalnie przygotowanych na potrzeby uczniów niedosłyszących oraz z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, bezpłatnie rozprowadzanych przez MEN za pośrednictwem kuratoriów oświaty.

IPE-T powinien uwzględniać mocne i słabe strony dziecka, czyli sfery wymagające wzmocnienia i wsparcia. Tak skonstruowany program przedstawiany jest rodzicom do zapoznania się i wniesienia własnych uwag. Rodzic akceptuje program swoim podpisem. Jest to równoznaczne z wyrażeniem zgody na udział dziecka w zajęciach specjalistycznych na terenie szkoły.

Biorąc pod uwagę specjalne potrzeby edukacyjne uczniów, nasi pedagodzy specjalni opracowują dla każdego ucznia zalecenia do realizacji przez nauczycieli wszystkich przedmiotów.

Mocną stroną naszej szkoły jest bogata oferta zajęć specjalistycznych. W związku z tym większość zaleceń zawartych w orzeczeniach i opiniach może być realizowana na terenie placówki.

Efekty opracowania i realizacji indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych:

- szkoła realizuje wszystkie zalecenia zawarte w orzeczeniach uczniów wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne,
- uczniowie otrzymują konieczne wsparcie i kompleksową pomoc ze strony szkoły,
- każdy uczeń pracuje według programu dostosowanego do jego możliwości edukacyjnych i potrzeb,
- wszyscy nauczyciele pracujący z dziećmi po zapoznaniu się na początku roku szkolnego z programami edukacyjnymi, realizują podczas zajęć zalecenia w nich zawarte,
- rodzice uczniów, po uzgodnieniu ze szkołą programów edukacyjnych, bardziej świadomie wspomagają swoje dzieci, lepiej rozumiejąc ich trudności.

Wspieranie uczniów w procesie edukacyjnym

Uczniowie ze SPE a szczególnie uczniowie niepełnosprawni często potrzebują wsparcia w całym procesie edukacyjnym. W szkole integracyjnej czuwa nad tym pedagog specjalny. Do jego zadań należy w szczególności wspieranie uczniów ze SPE w czasie zajęć edukacyjnych; opracowywanie na każdy rok szkolny indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych zgodnie z zaleceniami zawartymi w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego (o czym już była mowa); współpraca z nauczycielami i specjalistami pracującymi z dzieckiem; budowanie integracji pomiędzy dziećmi jednej klasy a także całej szkoły oraz wspieranie rodziców uczniów niepełnosprawnych.

Codzienna praca z uczniem, posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego lub opinię poradni wymaga ustalenia jednolitych zasad stosowanych przez wszystkich nauczycieli. Zasady oceniania oraz przeprowadzania sprawdzianów wiadomości i umiejętności uczniów ze SPE zawarte są w statucie naszej szkoły. Na ich podstawie pedagog specjalny dostosowuje dla nich sprawdziany, przygotowane przez nauczyciela przedmiotowego. W związku z tym musi otrzymać potrzebne materiały z trzydniowym wyprzedzeniem. Dla ucznia ze SPE ważne jest, aby struktura sprawdzianu i jego forma graficzna były podobne do tej, którą pisze cała klasa. Dzieci porównują się między sobą i zauważają różnice. Dlatego ważna jest delikatność ze strony nauczyciela. Uczeń ze SPE powinien, bez względu na swoje możliwości, mieć poczucie, że jest traktowany tak samo, jak każdy pełnosprawny uczeń w klasie. W celu ułatwienia przygotowania do sprawdzianu dziecko otrzymuje pisemną informację o jego terminie i zakresie, np. w formie pytań, zadań do powtórzenia, haseł do opracowania – przynajmniej z tygodniowym wyprzedzeniem. Jest to pomocne nie tylko dla ucznia, ale również dla rodzica, który dokładnie zna zakres materiału niezbędny do opanowania i może pomóc swojemu dziecku lepiej przygotować się do sprawdzianu. W niektórych przypadkach, po ustaleniu z rodzicem, wprowadzamy tzw. zeszyt prac domowych, w którym zapisujemy każdego dnia zadaną pracę, konieczne do przyniesienia przybory szkolne, lektury do przeczytania i oczywiście terminy prac klasowych. Dostosowanie sprawdzianu do możliwości ucznia dotyczyć może zakresu materiału podlegającego ocenie, formy sprawdzianu (np. zamiast pytań otwartych test wyboru, zamiast formy pisemnej – odpowiedź ustna), ilości zadań lub czasu trwania sprawdzianu. Podczas pisania pracy klasowej uczeń otrzymuje od nauczyciela potrzebne wsparcie np. głośne odczytywanie, zapisywanie poleceń. W bieżącej, codziennej pracy nauczyciele stosują się do zaleceń zawartych w indywidualnych programach, np. nie odpytują z czytania bądź recytacji na forum klasy; unikają ustnego odpytywania. Uczniowie z mózgowym porażeniem dziecięcym mogą korzystać, przy zapisywaniu notatek z pomocy pedagoga lub używać laptopów podczas zajęć – czasami jest to jedyna możliwość samodzielnej pracy na lekcji. W naszej szkole uczniowie ze SPE mogą poprawiać każdą ocenę, co przyczynia się do lepszego utrwalenia materiału. Nauczyciele w pracy z nimi są elastyczni i podążają za ich potrzebami.

Ocenianie uczniów ze SPE

Zgodnie z obowiązującym prawem w szkołach (oddziałach) integracyjnych śródroczną i roczną ocenę klasyfikacyjną z zajęć edukacyjnych dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ustala nauczyciel prowadzący dane zajęcia edukacyjne, po zasięgnięciu opinii nauczyciela współorganizującego kształcenie

integracyjne. Taki zapis rozporządzenia zwraca uwagę na to, że ocenianie tych uczniów nie jest sprawą prostą i wymaga specjalistycznej konsultacji. Na przykład przy ustalaniu oceny klasyfikacyjnej zachowania ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia lub odchylenia rozwojowe, należy uwzględnić ich wpływ na jego zachowanie. W praktyce oznacza to, że nawet jeśli zachowanie ucznia odbiega od norm i zasad zawartych w statucie, mamy obowiązek wziąć pod uwagę zapisy orzeczenia. Może to oznaczać, że za niektóre zachowania nie obniżymy uczniowi oceny klasyfikacyjnej.

Mając tak wielu uczniów ze SPE opracowaliśmy zasady oceniania uwzględniające ich potrzeby a także trudności edukacyjne i psychospołeczne. Ocena ucznia ze SPE, w tym niepełnosprawnego, powinna, naszym zdaniem, uwzględniać poziom motywacji, wysiłek, który uczeń wkłada w opanowanie wiadomości i umiejętności, jego zaangażowanie oraz samodzielność w pracy. Ocenianie ucznia ze SPE ma charakter ciągły i systematyczny. Nauczyciel, bazując na mocnych stronach ucznia, nagradza jego wysiłek, chęć, zaangażowanie, nie porównuje go z innymi dziećmi.

Klasyfikacja i promocja uczniów ze SPE

Klasyfikacja i promocja uczniów ze SPE odbywa się na tych samych zasadach, które dotyczą pozostałych dzieci. Różnica pojawia się jedynie przy wystawianiu świadectw. Dotychczas na podstawie *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 14 marca 2005 r. w sprawie zasad wydawania oraz wzorów świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych*³ w świadectwach szkolnych promocyjnych oraz świadectwach ukończenia szkoły, wydawanych uczniom z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, na drugiej stronie świadectwa nad „Wynikami klasyfikacji rocznej” i „Wynikami klasyfikacji końcowej” umieszczaliśmy adnotację „uczeń/uczennica realizował(a) program nauczania dostosowany do indywidualnych możliwości i potrzeb na podstawie orzeczenia wydanego przez zespół orzekający działający w.....”, wpisując nazwę poradni psychologiczno-pedagogicznej, w której działa zespół, wydający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

W nowym *rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych*⁴ został dodatkowo wprowadzony obowiązek umieszczenia wymienionej adnotacji na arkuszach ocen uczniów nad tabelą w części dotyczącej wyników klasyfikacji w danym roku szkolnym.

---

³ Dz. U. z 2005 r. Nr 58, poz.504.

⁴ Dz. U. z 2010 r. Nr 97, poz.624.

Zaplanowanie i opracowanie szczegółowych dostosowań do sprawdzianu w klasie VI oraz egzaminu w klasie III gimnazjum

Sprawdzian i egzamin gimnazjalny mają charakter powszechny i obowiązkowy, to znaczy, że musi do niego przystąpić każdy uczeń z wyjątkiem uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim. Dla uczniów ze SPE, w tym niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie czy ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, sprawdzian i egzamin są dostosowane do ich możliwości. Informacje o sposobie dostosowania można znaleźć w procedurach organizowania i przeprowadzania sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego dostępnych na stronach internetowych komisji egzaminacyjnych.

Dyrektor szkoły – przewodniczący szkolnej komisji egzaminacyjnej, dostosowuje warunki sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego na podstawie pisemnego wniosku rodzica złożonego w nieprzekraczalnym terminie do 15 października roku szkolnego, w którym przeprowadza się sprawdzian lub egzamin. Do wniosku rodzic dołącza orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej lub zaświadczenie lekarskie. Zasady reguluje komunikat wydany przez dyrektora CKE w sprawie sposobu dostosowania warunków i formy przeprowadzania sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego do potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Zgodnie z wytycznymi można dostosować warunki oraz formy sprawdzianu i egzaminu dla uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, w tym: niedosłyszących lub słabo słyszących, niewidomych lub niedowidzących, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, niepełnosprawnych ruchowo, z mózgowym porażeniem dziecięcym, z autyzmem, uczniom z przewlekłymi chorobami somatycznymi, czasowo chorym a także zagrożonych niedostosowaniem społecznym i niedostosowanych. Warunki egzaminu i sprawdzianu dostosowuje się dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, a także uczniów z zaburzeniami komunikacji językowej, trudnościami adaptacyjnymi w związku z kształceniem za granicą lub znajdującymi się w sytuacji kryzysowej/traumatycznej. Przykłady dostosowań zawartych w tegorocznym komunikacie to m.in.: przedłużenie czasu sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego nie więcej niż 50 % czasu regulaminowego; zaznaczanie odpowiedzi do zadań zamkniętych w zestawie egzaminacyjnym bez konieczności przenoszenia ich na kartę; korzystanie z pomocy nauczyciela wspierającego, który zapisuje odpowiedzi dyktowane przez zdającego wtedy, gdy zdający nie może pisać sam, a w toku edukacji został wdrożony do współpracy z nauczycielem wspierającym; dostosowany do dysfunkcji zestaw egzaminacyjny (S-7, S-8, GH-7, GH-8, GM-7, GM-8); korzystanie z pomocy nauczyciela wspomagającego, który pomaga uczniowi skoncentrować uwagę na zestawie egzaminacyjnym; korzystanie

z pomocy nauczyciela wspomagającego, który przed przystąpieniem do pracy przez ucznia jeden raz głośno odczytuje teksty liczące 250 lub więcej słów; skierowanie zestawu egzaminacyjnego do oceny na podstawie dostosowanych kryteriów punktowania odpowiedzi.

Biorąc pod uwagę wytyczne, dyrektor dostosowuje warunki egzaminacyjne na podstawie dokumentów dostarczonych przez rodziców oraz ustaleń poczynionych przez pedagoga specjalnego i specjalistów pracujących na co dzień z uczniem. Decyzja o przyznaniu dostosowania jest przedstawiana rodzicom na piśmie do końca października.

Z informacjami dotyczącymi dostosowań dla poszczególnych uczniów przewodniczący i członkowie komisji egzaminacyjnych zapoznawani są przed próbnymi sprawdzianami i egzaminami gimnazjalnymi oraz w trakcie omawiania procedur obowiązujących podczas sprawdzianu i egzaminu w danym roku szkolnym.

Z naszych doświadczeń w przeprowadzaniu egzaminów zewnętrznych wynika, że zapewnienie uczniom ze SPE odpowiednich warunków egzaminacyjnych wymaga rozwiązań, których w szkołach zwykle się nie stosuje. Co roku tworzymy około ośmiu zespołów egzaminacyjnych:

- standard,
- uczniowie z dysleksją rozwojową bez odczytu,
- uczniowie z dysleksją rozwojową z odczytem,
- uczniowie z niedosłuchem,
- uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim,
- uczeń z niepełnosprawnością ruchową z asystentem zapisującym odpowiedzi (przebieg egzaminu nagrywany na nośnik elektroniczny),
- uczeń z zespołem Aspergera z asystentem ukierunkowującym jego uwagę na wykonywanie zadań (przebieg egzaminu nagrywany na nośnik elektroniczny),
- dla ucznia realizującego nauczanie indywidualne egzamin przeprowadzany w domu ucznia.

Ustalenie takiej liczby zespołów nadzorujących wymaga dużego wysiłku i dobrej współpracy z innymi szkołami. W ośmiu komisjach pracują dwadzieścia cztery osoby, w tym osiem z zewnątrz. Nietypowym rozwiązaniem jest również przeprowadzenie egzaminu dla ucznia chorego np. na cukrzycę. Zgodnie z zaleceniami lekarza uczeń ma prawo spożyć posiłek w trakcie egzaminu. Fakt ten należy odnotować w protokole i przedłużyć czas egzaminu o przerwę na posiłek.

Wybór szkoły w kolejnym etapie kształcenia – doradztwo zawodowe

Doradztwo zawodowe w naszej szkole jest prowadzone ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb uczniów niepełnosprawnych. Kierowana do nich oferta jest, naszym

zdaniem, znacznie uboższa niż ta, która dotyczy pozostałych uczniów. Dlatego staramy się pomóc im w wyborze dalszej drogi kształcenia.

Zajęcia z doradcą zawodowym skierowane do gimnazjalistów prowadzimy w trzech blokach tematycznych. Dwa pierwsze: „Podstawowe informacje dotyczące rynku pracy i wprowadzenie do zawodoznawstwa” oraz „Przedstawienie poszczególnych zawodów i rynku edukacyjnego” prowadzi doradca zawodowy. W ubiegłym roku szkolnym zajęcia te realizował psycholog Fundacji Pomocy Matematykom i Informatykom Niepełnosprawnym Ruchowo w ramach projektu „Mój zawód to mój najważniejszy wybór”. Ta sama osoba prowadziła również konsultacje indywidualne dla uczniów. Trzeci etap zajęć to prelekcja dotycząca oferty warszawskich szkół ponadgimnazjalnych, prowadzi je doradca zawodowy z Wydziału Spraw Społecznych i Zdrowia dla Dzielnicy Wola. Prezentacja ta była prowadzona dla uczniów podczas lekcji, a dla rodziców w dniu zebrań.

Współpraca szkoły ze środowiskiem lokalnym

Nasza szkoła jest zlokalizowana w miejscu szczególnym, w bliskim sąsiedztwie Przedszkola Integracyjnego, dwóch szkół podstawowych, liceum z oddziałami integracyjnymi, ośrodka rehabilitacji STOCER, domów kultury oraz kościoła, przy którym ma swoją siedzibę Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych. Pobliski park i laszek to także miejsca, gdzie realizowane są zadania wychowawczo-edukacyjne. Bierzymy udział w wielu przedsięwzięciach organizowanych na terenie dzielnicy i miasta. Uczestniczymy w inicjatywach domów kultury, współpracujemy z bibliotekami publicznymi naszej dzielnicy, promując w ten sposób czytelnictwo i wskazując uczniom miejsce do bezpiecznego spędzania czasu.

Szkoła bierze aktywny udział w festynie środowiskowym „Ulica Integracyjna”. Jest to impreza, która jednoczy wiele placówek skupionych wokół naszej ulicy. Festyn jest okazją do podejmowania wspólnych działań przez całą społeczność szkolną. Stałym elementem festynu jest przyznawanie Medali Integracji osobom zaangażowanym w krzewienie tej idei. Szkoła stanowi ważny element środowiska lokalnego. Wieloletnia współpraca pomiędzy placówkami sprawiła, że jesteśmy zauważani i dobrze postrzegani w tym środowisku. Pokazujemy, że osoby niepełnosprawne są pełnoprawnymi członkami społeczności.

Podsumowanie

Moje pięcioletnie doświadczenia w pełnieniu funkcji dyrektora szkoły pokazują, że można efektywnie zaspakajać specjalne potrzeby edukacyjne uczniów, ale wymaga to odpowiedniej organizacji pracy oraz zasobów kadrowych i materialnych.

Od trzech lat nasza szkoła organizuje dla nauczycieli szkół ogólnodostępnych lekcje otwarte, warsztaty i konsultacje, aby pomóc im we wprowadzaniu koniecznych zmian. Chętnie przyjmujemy na praktyki studentów wyższych uczelni. Jesteśmy otwarci na potrzeby środowiska w tym zakresie, ponieważ zależy nam na tym, by kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami było prowadzone jak najlepiej.